riannewouda@outlook.com

Van: Hidde Kriele <h.kriele@mouswaterbeheer.nl>
Verzonden: maandag 25 juli 2022 10:29
Aan: Rianne Wouda; riannewouda@arboabc.nl
Onderwerp: Duurzaamheid en veiligheid; overlegstructuur waar ik aan deel neem...
Bijlagen: Verslag SWW 7 juli '22; SWW 7 juli; RE: Bijeenkomst SWW; Werkgroep SWW Veiligheid: concept verslag; agenda SWW a.s. donderdag; verslag SWW 27 januari; verslag 15 februari en vervolg; verslag SWW ; Veiligheid en Duurzaamheid bij waterschapsprojecten

Hoi Rianne,

Bijgaand de notulen van de afgelopen vergaderingen van de SWW-werkgroep.
Dit is een werkgroep waarin waterschappen, ingenieursbureau's, Techniek Nederland (ik ben daarvan de representant) en Bouwend Nederland zitten.
Het is dus een overlegorgaan waarin opdrachtgevers (waterschappen) en opdrachtnemers zitten.
Hoofd items: Veiligheid, duurzaamheid (zie allerlaatste toegevoegde mail) waarin we na lang praten een jaar geleden gekozen hebben voor deze topics. Daarna zie je de verslagen en de voortgang in dit overleg..

Intussen zijn we zover dat er een visie document komt met daarin de gekozen beleidslijn welke waterschappen gaan volgen voor de komende jaren op het gebied van Veiligheid en Duurzaamheid. Dit gaan we straks terugvinden in de opdrachtverstrekking vanuit waterschappen, landelijk.

Vrgr
Hidde

Duurzaamheid in projecten bij de waterschappen

Plan van aanpak voor klimaatneutrale en circulaire waterschapsprojecten

10 oktober 2021

Missie & Visie

Missie: Waterschappen voeren projecten klimaatneutraal en circulair uit.

Visie: Alle waterschappen doen de komende jaren kennis en ervaring op met het klimaatneutraal en circulair uitvragen, ieder op zijn eigen tempo en ambitieniveau.

Resultaat: toenemend aantal projecten in de kalender dat duurzaam uitgevraagd is. Liefst ook specifieke duurzame ambities per project aangeven. → Groeimodel

Wat is daarvoor nodig ?

Intern

- Commitment bij de PWW
- Commitment van de Waterschappen: strategie DOW is vastgesteld
- Subsidie I&W verleend aan Unie voor ondersteunende activiteiten
- Toepassen 4 instrumenten

Extern

- Draagvlak bij SWW
- Samenwerken met de markt
- Netwerk van Duurzaam GWW (Manifest)

Stappen

- Lobby: alle waterschappen zetten duurzaamheidsambities om in intern beleid en doelstellingen
- Hulp: waterschappen ondersteunen bij opstellen plan van aanpak voor implementatie strategie DOW, specifiek voor projecten.
- Inspireren: marktpartijen en waterschappen delen kennis en voorbeelden.
- Monitoren: hoeveel waterschappen hebben DOW vertaalt + wat is effect?
- Samenwerken met de markt: marktpartijen moet MKI score van uitgevoerd project opleveren.

Stappen

2021

- Strategie DOW vastgesteld
- Subsidie I&W verleend

2022

- Manifest ondertekend
- Lobby bij waterschappen afgerond
- Waterschappen hebben een pva voor implementatie DOW

Aandachtspunten

- Ieder waterschap heeft eigen tempo en aandachtsgebieden
- Financiële vertaling, beschikbaar stellen van middelen
- Beschikbaarheid van duurzaam en betaalbaar materieel
- Beschikbaarheid duurzame en betaalbare grondstoffen

SWW Visiedocument Duurzaamheid en Veiligheid 2022 (07 juli)

1. Duurzaamheid

Waterschappen hebben de volgende duurzaamheidsdoelen vastgelegd die in dit visiedocument van een strategisch/tactisch naar een operationeel niveau vertaald worden. In dit overzicht geven we de speerpunten en bijhorende afspraken weer die als uitgangspunt gehanteerd zijn:

Speerpunt	Gemaakte afspraken	Te bereiken doelstelling tot 2030:
Klimaatadaptatie	Klimaatakkoord 2019 voor een circulair en klimaatneutraal GWW	"In 2030 zoveel mogelijk klimaatneutraal en circulair werken" "Ervaring en kennis delen over duurzaam GWW"
Klimaatmitigatie	Schoon en Emissieloos Bouwen (SEB) Energietransitie - Unie van Waterschappen	"Emissieloos werken tot minimaal 0,4Mton minder uitstoot in 2030" "De waterschappen willen in 2025 100 procent energieneutraal zijn."
Circulaire economie	Klimaatakkoord 2019 voor een circulair en klimaatneutraal GWW Uitvoeringsagenda Klimaatneutrale en Circulaire Infraprojecten (KCI) '100% circulair' beleid UvW	"In 2030 zoveel mogelijk klimaatneutraal en circulair werken" "50% minder primaire grondstoffen (met een negatieve milieu-impact of die schaars zijn) gebruiken in 2030"
Biodiversiteitsherstel	Deltaplan Biodiversiteit	"De ambitie van het Deltaplan is om in 2030 biodiversiteitsverlies in Nederland omgebogen te hebben naar biodiversiteitsherstel."

Om deze doelen te realiseren omschrijft dit document hieronder de daarvoor nodige randvoorwaarde (effectieve samenwerking), de meest zinvolle benadering in een ontwerp (circulaire ontwerpprincipes) en geschikt meetinstrument (MKI).

Effectieve Samenwerking tussen Waterschappen en Marktpartijen is de belangrijkste randvoorwaarde voor het realiseren van duurzaamheidsdoelen.

Waterschappen willen, samen met marktpartijen, een volgende stap maken in het eenduidig, concreet en meetbaar duurzaam uitvragen van waterveiligheids-, watersysteem- en waterketenprojecten gericht op de ambitie om in die projecten in 2030 klimaatneutraal en circulair te werken. Een gezamenlijke aanpak hierbij ligt in lijn met de uitgangspunten van de Strategie Duurzaam Opdrachtgeverschap Waterschappen waaraan alle waterschappen zich in 2021 hebben gecommitteerd. Intentie is rond duurzaamheid eenduidigheid in terminologie en aanpak te realiseren. Bijkomend voordeel van een gezamenlijke aanpak is dat er tussen waterschappen, marktpartijen en over de projecten heen kan worden geleerd. Dit geldt zowel voor de waterschapsprojecten als voor de projecten in het HWBP-programma.

- Strategisch: om duurzaamheidsdoelstellingen te verwezenlijken moeten waterschappen en marktpartijen gezamenlijk in een vroeg stadium de duurzaamheidskennis inbrengen, ontwikkelen, verrijken en delen door het aangaan van een langdurige samenwerkingen op programma of projectniveau

- Tactisch:
    - Programmatisch
        - Portfolio van projecten: publiceer jaarlijks de projectenkalender zodat waterschappen en marktpartijen in hun bedrijfsvoering kunnen anticiperen op de projecten als zodanig, de daarin te bereiken duurzaamheidsdoelen en planningen
        - Programma: organiseer marktdagen en bespreek, als waterschappen en marktpartijen gezamenlijk, daarin in ieder geval de uitdagingen en knelpunten op het realiseren van duurzaamheidsdoelen
    - Houding en gedrag
        - Speel open kaart, durf jezelf kwetsbaar op te stellen
        - Heb lef!
    - Risicobeheersing (financieel en contractueel)
        - Biedt een perspectief voor investeringen zoals in emissieloos materieel of digitalisering (het grotere verhaal over de projecten heen)
        - Werk vanuit een gezamenlijk geaccepteerd risicoprofiel
        - Waardeer en beloon kennisinbreng
        - Raamcontracten zijn een instrument om deze langdurige samenwerking vorm te geven
        - Deel kennis preconcurrentieel, dus al voordat projecten op de markt komen. Dan is een open dialoog nog mogelijk.
        - Bouw experimenteerruimte in (=budget voor innovatie) en neem daarin de bestuurder mee
    - Kennis
        - Sluit aan bij bestaande (overheids-)initiatieven. Denk aan Schoon en Emissieloos Bouwen voor uitstoot op de bouwplaats. Dit kan ook voor andere kennisdomeinen zoals modulair bouwen, nutriëntenterugwinning of natuurlijk waterbeheer. Dit blijft ruimte bieden in ambitieniveau, maar maakt het wel mogelijk om een uniforme werkwijze en taal te hanteren.
        - Start met een specifieke discipline om het begin te maken
        - Heb oog voor de innovatiekracht van het mkb-bedrijf
        - Deel best practices van deze aanpak

- Operationeel:

- maak sets van gelijkwaardige projecten die na elkaar op de markt komen (zonder discontinuïteiten in planningen) zodat markt continue verbetering kan doorvoeren.
- meet of aangeboden duurzaamheidsverbeteringen in de praktijk werken
- ontmoedig opportunistisch inschrijven

In algemene zin is er potentie om kennisdeling zowel tussen markt en waterschappen, maar ook tussen waterschappen onderling te verbeteren. Innovaties op duurzaamheid, veiligheid, digitalisering en techniek zouden sneller gemeengoed kunnen worden.

1.1 Circulaire ontwerpprincipes standaard in het ontwerpproces toepassen

De meeste winst ten aanzien van circulariteit zit in de ontwerp fase. Daarom is – gebaseerd op effectieve samenwerking – het gezamenlijk toepassen van circulaire ontwerpprincipes essentieel. Hieronder leggen we uit hoe dit toegepast kan worden.

- Strategisch: we willen circulair ontwerpen, realiseren en beheren. Circulariteit in deze heeft betrekking op primaire bouwstoffen, materiaal- en (deel)productstromen, energietransitie en ecologie/biodiversiteit.

- Tactisch: we willen mensen uit hun eigen kokers halen en hen een circulair ontwerpproces gezamenlijk laten vormgeven. Het belangrijkste uitgangspunt daarbij is dat *(ontwerp)risico's en aansprakelijkheid redelijk en billijk moeten gedeeld worden*. Dat geldt met name voor hergebruik van materialen, (deel)producten en installaties/installatie-onderdelen. De wereld is niet 100% maakbaar en te voorspellen. Normen dienen met enige interpretatie ruimte toegepast te worden om innovatieve circulaire toepassingen mogelijk te maken. Men moet weer leren om te durven bouwen op ervaringswaarden. Financiële risico's kunnen gemitigeerd worden door het toepassen van een TCO (Total Cost of Ownership)-benadering. Investeringsbudgetten kunnen deels verschuiven naar beheer en onderhoud om het risico op hogere onderhoudskosten te compenseren met de lagere investeringskosten. Het vergt ook acceptatie dat bij hergebruikte materialen, (deel)producten, etc. niet dezelfde kwaliteitsverwachting kan worden gehandhaafd als bij nieuw gekochte producten. Dit hoeft geen spelbreker te zijn om hergebruikt materiaal toe te passen, maar vraagt wel andere vormen van houding en gedrag en beheersmaatregelen.

  De tactische context waarin ontwerpprincipes en -tools worden gebruikt is dus nog belangrijker dan de operationele principes en tools zelf.

  Bijkomend belang op tactisch niveau is dat waterschappen in hun asset management strategie ook de dimensie van 'materiaalvoorraad' integreren. Door in een ontwerpfase te sturen op het maximaliseren van restwaarde van materialen (bijv. door hergebruik) kan toekomstig hergebruik bevorderd worden. De inzet van een materialenpaspoort is hiervoor zinvol. Bij voorkeur waterschapsoverstijgend en met in begrip van materiaalvoorraad bij marktpartijen en leveranciers.

- Operationeel zijn er 4 stappen te nemen om circulair ontwerpen op een effectieve wijze mogelijk te maken:
  - <u>Échte dialoog voeren:</u> tussen opdrachtgever en opdrachtnemer, van mens tot mens. Een stevige vertrouwensrelatie is essentieel voor circulair succes.
    - Heb lef! Falen mag eens gebeuren.
    - Een coöperatieve contractvorm helpt enorm om de vertrouwensrelatie mogelijk te maken. Voor inspiratie zie Platform_CB23_Leidraad_Circulair-Inkopen_versie1.pdf (platformcb23.nl)
  - <u>Concrete circulaire doelstellingen opstellen</u> en ontwerpen daaraan toetsen

        - Concrete doelen mogen niet gehinderd worden door normen en certificaten
        - Een project verdient ten minste één boute doelstelling. (Bijv. 'alle vrijkomende materialen worden hergebruikt')
        - Een MKI doelstelling of referentieontwerp kan werken om alternatieven met elkaar te vergelijken
        - CO_2 beprijzing kan helpen de klimaatimpact van alternatieven af te wegen, maar is niet afdoende om ook stikstof en fijnstof impact weer te geven.
        -
    - Circulaire ontwerpprincipes kiezen en benutten:
        - Er zijn tal van ontwerpprincipes en -tools beschikbaar. Kies er een die het beste past bij het project:
            - Materiaal gerelateerde ontwerpprincipes
                - CB '23 https://platformcb23.nl/aan-de-slag/2020
                - Dutch Green Building Council (dgbc.nl): Circular Buildings - een meetmethodiek voor losmaakbaarheid v1.1 -
                - RWS:
                    - Circulaire ontwerpprincipes Rijkswaterstaat [Factsheet] - Rijkswaterstaat Rapportendatabank (overheid.nl)
                    - Inspiratieboek voor integrale aanpak circulair ontwerpen : optimale circulaire oplossingen door betrokkenheid van alle stakeholders en disciplines in het gehele ontwikkelingstraject - Rijkswaterstaat Rapportendatabank (overheid.nl)
                - UvW:
                    - Strategie Duurzaam opdrachtgeverschap - Unie van Waterschappen
                    - Handreiking werken met interne CO2-beprijzing - Unie van Waterschappen
            - Ecologische ontwerpprincipes
                - Building with nature
                    - Tools Archive - EcoShape
                - Basiskwaliteit Ecologie
                    - Basiskwaliteit Natuur | Vogelbescherming
                    - bijlage-op-weg-naar-basiskwaliteit-natuur.pdf (overheid.nl)
            - Energetische ontwerpprincipes kunnen worden gebruikt voor elke levensfase van een gebouw/installatie. De trias energetica kan op alle fasen worden toegepast.
                - Productie en installatie/bouw
                - Gebruik
                - Einde levensduur
            - Ontwerpbureau's en aannemers hebben soms ook eigen sets van ontwerpprincipes en bijhorende tools voor monitoring.
        - Kijk naar de omgeving om **meekoppelkansen** te realiseren.
        - Neem maatregelen om restwaarde van (toekomstig) vrijkomende producten en materialen te maximaliseren (bijv. met een verwijderboete bij afvoer als afval voor stort of verbranding)
    - Gezamenlijk monitoren en evalueren: (Directief) sturen op het gezamenlijk doorlopen van het ontwerpproces, gezamenlijk monitoren en evalueren is een belangrijke voorwaarde om te leren voor toekomstige projecten
        - Durf aan te geven wanneer je het niet goed weet

Overige documenten ter inspiratie:
- Advies emissieloos bouwen WOS / HWBP
- Taskforce Deltatechnologie advies "duurzaamheid als bindmiddel"
- Kennisbank circulariteit HWBP
- Kennis en innovatie portfolio HWBP 2022

- Reclame filmpje WDOD voor raamovereenkomst Stuwen en Gemalen

1.2 MKI berekeningen inzetten om vergelijkingen mogelijk te maken

Als onderdeel van ofwel het gunningsproces of het ontwerpproces kan het instrument MKI ingezet worden om aanbieders of alternatieven met elkaar te vergelijken. Hier leggen wij uit hoe MKI kan worden toegepast.

- Strategisch: we willen van een diffuse interpretatie van duurzaamheid naar een eenduidige interpretatie die voor alle marktpartijen duidelijk is, zodat we kunnen leren over alle opdrachten voor alle opdrachtgevers heen (waterschappen en HWBP)
- Tactisch: we willen – voor alle waterschappen – MKI (Milieu Kosten Indicator) gaan toepassen in als gunningsinstrument óf ontwerptool bij alle investeringsprojecten groter dan €500K
- Operationeel:
    - Ontwikkelen van meer tooling naast DuboCalc om de effecten op duurzaamheid van onze werkzaamheden te bepalen, bijvoorbeeld door koppeling aan 3D BIM modellen. Voorbeeld is CircSed voor baggerwerken. Zie: https://www.stowa.nl/agenda/bijeenkomst-circulair-baggeren-hybride
      Daarbij is het noodzakelijk dat deze tooling door de Stichting Nationale Milieudatabase is gevalideerd. Daarmee wordt geborgd dat alle tooling die gebruik maakt van de LCA data in de Nationale Milieudatabase dezelfde uitkomsten geeft (hetzelfde MKI getal oplevert). Ook zal de LCA data in deze database nog verder moeten worden aangevuld en verbeterd.
        - Voor brandstof nog specifieke (minimale) eisen stellen. Hiervoor wordt binnen het programma SEB door TNO een tool ontwikkeld. Wordt nu uitgetest in enkele HWBP projecten.
    - Milieudata van alle projecten vastleggen
    - Voorbeelden delen via kennissessies voor waterschappen en ketenpartners
    - Verder moeten de gebruikte rekenregels smart worden vastgelegd in op de taken van de waterschappen toegespitste handreikingen zoals nu in het HWBP worden opgesteld voor alle projectfasen.
    - Binnen de buyergroup Baggeren wordt gestreefd naar het opstellen van handreikingen specifiek voor de (zoete) baggerprojecten.
    - In alle projecten zijn zowel de waterschappen als de marktpartijen verantwoordelijk voor het verzamelen, vastleggen en delen van data noodzakelijk voor het meten van duurzaamheid. En het delen via kennissessies voor waterschappen en ketenpartners van goede voorbeelden en lessons learned.

Naast deze randvoorwaarden is nog van belang dat voor stikstof en fijnstof nog specifieke (minimale) eisen zullen worden gesteld. Hiervoor worden binnen het programma SEB routekaarten en andere hulpmiddelen ontwikkeld.

Waar MKI niet mogelijk is:
Voor technisch complexe opgaven is het nog niet mogelijk om MKI berekeningen te maken omdat de achterliggende data (bijv. de LCA gegevens van een pompinstallatie) niet beschikbaar is in de Nationale Milieu Database (NMD).
In die situatie kan interne CO_2 beprijzing als instrument worden toegepast. Dit instrument kent een vergelijkbare werking als MKI, maar betrekt alleen CO_2 emissies bij de berekening van de schaduw kosten. Zie de hiervoor geschreven handleiding. Let wel, de benoemde CO_2 prijzen in de handleiding zijn lager dan de huidige niveau's in andere CO_2 prijs mechanismen.